

ONTSTAAN EN WERKING

VAN HET

Informatie-Bureau van het Nederlandsche Roode Kruis

DOOR

J. C. VERSPYCK MIJNSSEN.

Door den Heer Voorzitter van de „Vereeniging ter beoefening van de Krijgswetenschap” werd ik, vóór eenigen tijd, aangezocht een overzicht te willen geven van het ontstaan en de werking van het Informatie-Bureau van het Nederlandsche Roode Kruis.

Het wilde Zijner Excellentie toch toeschijnen dat, hoewel de werkzaamheden van het Bureau-nauw verband houden met onze Weermacht, de bekendheid met dat nieuwe Instituut nog onvoldoende tot ons Leger en onze Vloot zou zijn gedrongen.

Deze zienswijze, door eene ondervinding van anderhalf jaar, ten volle deelende, werd de hierbovenbedoelde opdracht door mij volgaarne aanvaard.

Meerdere bekendheid met dat Bureau bij de actief dienende leden der hooger genoemde Vereeniging zal niet alleen ten gevolge kunnen hebben, dat de taak, welke door mijne zeer gewaardeerde medewerkers en -werkers en mij in 's Lands belang vrijwillig werd aanvaard, vergemakkelijkt zal worden, doch tevens zal — mocht Nederland direct in den oorlog betrokken worden — die meerdere bekendheid den actief dienende leden wellicht persoonlijk ten goede kunnen komen.

Kort nadat ik den militairen dienst, in 1910, had verlaten, vroeg ik den Luitenant-Generaal DE WAAL — toen Onder-
1915/16. V.

Voorzitter van de Vereeniging „het Nederlandsche Roode Kruis” — of wellicht bij die Vereeniging eenig nuttig werk voor mij te verrichten zou zijn, en mocht ik van Zijne Excellentie de onderhandsche opdracht ontvangen het reeds door het lid van het Hoofdcomité dier Vereeniging, den Generaal-Majoor QUANJER, Inspecteur van den Geneeskundigen Dienst der landmacht, voorbereide „Informatie-Bureau voor zieken en gewonden”, nader uit te werken.

In het jaar 1909 was toch, bij Koninklijk Besluit van 2 April (*Staatsblad* No. 90a) onder meer aan de Vereeniging „het Nederlandsche Roode Kruis” opgedragen om voorbereidingen te treffen „tot het in werking stellen van een „Informatie-Bureau voor zieken en gewonden”.

De door den Generaal getroffen voorbereidingen omvatten grootendeels zaken van *internen aard*, hielden alzoo verband met het ontvangen en verstrekken van inlichtingen omtrent in eigen land verblijvende zieke en gewonde Nederlandsche krijgslieden. ¹⁾

Het bepaalde bij Koninklijk Besluit verlangde m. i. echter óók de belangen te behartigen van onze gewonde en zieke militairen in 's vijands land krijgsgevangen en van de gewonde en zieke vijanden, die in onze handen zouden vallen.

Blijkens de „overwegingen” van dat Koninklijk Besluit, verband houdende met de Conventie van Genève van 1906 — welke Conventie geen zaken van internen aard behandelt — behoorde de taak van het in werking te stellen Informatie-Bureau mede te worden afgeleid uit het desbetreffende artikel 4 dier Conventie, welk artikel als volgt luidt:

„Ieder oorlogvoerende zendt zoodra mogelijk aan de overheden van hun land of van hun leger de militaire identiteitsteekens of stukken, op de gesneuvelden gevonden en de naamlijst der door hem opgenomen gewonden of zieken.

„De oorlogvoerenden houden elkaar op de hoogte van de interneeringen en veranderingen, evenals van de opnamen in de hospitalen en van de sterfgevallen die zijn voorge-

¹⁾ Een korte beschrijving van dit Bureau is opgenomen in „Het Reddingwezen in vrede- en oorlogstijd”, 1913.

„komen onder de gewonden en zieken welke zich in hunne „macht bevinden. Zij verzamelen alle voorwerpen, dienende „tot persoonlijk gebruik, voorwerpen van waarde, brieven, „enz., die op het slagveld worden gevonden of die worden „nagelaten door de gewonden en zieken, welke in de vaste „of tijdelijke geneeskundige inrichtingen overleden zijn, ten „einde ze aan belanghebbenden door de overheden van hun „land te doen toekomen.”

Er is echter meer. In 1907 had de Tweede Vredesconferentie plaats gehad en was het „Reglement betreffende de wetten en gebruiken van den oorlog te land” — reeds in 1899 bij de Eerste Vredesconferentie vastgesteld — nog uitgebreid.

In dit Reglement geeft artikel 14 het navolgende aan:

„Dadelijk bij den aanvang der vijandelijkheden, wordt in „ieder der oorlogvoerende Staten en in de onzijdige landen, „bijaldien deze oorlogvoerenden op hun gebied mochten „hebben toegelaten, een Bureau van inlichtingen nopens de „krijgsgevangenen ingesteld. Dit Bureau, belast met de be- „antwoording van alle navragen hen betreffende, ontvangt „van de verschillende bevoegde takken van dienst alle aan- „wijzingen betreffende de interneeringen en verplaatsingen, „de invrijheidstellingen op eerewoord, de uitwisselingen, „de ontvluchtingen, de opnemingen in de hospitalen, de „sterfgevallen, alsmede de andere inlichtingen noodig om „voor elken krijgsgevangene eene individueele lijst in te „richten en bij te houden.”

„Het Bureau moet op die lijst het stamboeknummer, „den naam en voornaam, den leeftijd, de plaats van her- „komst, den rang, het troepencorps, de wonden, den datum „en de plaats der gevangenneming, der interneeringen, der „verwondingen en van het overlijden, alsmede alle bijzondere „opmerkingen brengen. De individueele lijst wordt na het „sluiten van den vrede in het bezit gesteld van de Regeering „van den anderen oorlogvoerende.”

„Het Bureau van inlichtingen is mede belast met het „bewaren, bijeenverzamelen en aan de belanghebbenden „opzenden van alle voorwerpen van persoonlijk gebruik, „geldswaarden, brieven, enz., die op de slagvelden gevonden

„of door de op hun woord vrijgelaten, de uitgewisselde, „de ontvluchte of de in de hospitalen en ambulances overleden krijgsgevangenen worden achtergelaten”.

Bovendien bepaalt artikel 21 van hetzelfde Reglement:

„De verplichtingen der oorlogvoerenden betreffende de „zorg voor zieken en gewonden worden beheerscht door „het verdrag van Genève.”

Werd de oprichting van een Bureau bij de Conventie van Genève niet bepaald voorgeschreven, het aangehaalde artikel 14 der Vredes-Conferentie doet zulks wel, terwijl het zal opvallen dat de behandeling van de verzamelde eigendommen van gesneuvelde of overleden krijgslieden, gevonden of door hen nagelaten, op overeenkomstige wijze, zoowel in het artikel 4 der Conventie als in het artikel 14 der Conferentie is voorgeschreven en in beide Tractaten het vastleggen der gegevens nopens gewonde, zieke en gesneuvelde of overleden militairen is overeengekomen.

Afgescheiden van den innigen samenhang dier beide artikelen, deed ook de bestudeering van hetgeen in deze materie tijdens den Russisch-Japanschen oorlog had plaatsgevonden, mij besluiten een „ontwerp” voor een Bureau samen te stellen, waarin het Informatie-Bureau voor zieken en gewonden en het Bureau van inlichtingen nopens de krijgsgevangenen, c.q. geïnterneerden, zich verenigden.

Tijdens den bovengenoemden oorlog in 1904, heeft het Bureau van inlichtingen omtrent krijgsgevangenen — voorgeschreven bij de 1e Vredesconferentie van 1899 — voor het eerst gewerkt en aan de oorlogvoerenden de grootste diensten bewezen.

Dadelijk bij het openen der vijandelijkheden heeft het Japansche Gouvernement zijn Bureau van inlichtingen te Tokio georganiseerd.

Bij besluit van 21 Februari 1904, dat de samenstelling en de bevoegdheid van dat Bureau vaststelde, werd de Generaal-Majoor ISHIMOTO tot Directeur benoemd en het

Bureau onder het Japansche Ministerie van Oorlog gesteld.

In Rusland werd het Bureau van inlichtingen op een geheel andere wijze georganiseerd en begon dit eerst 28 Mei/10 Juni 1904 te werken.

In plaats van, zooals in Japan, een zelfstandig instituut onder de directe bevelen van den Minister van Oorlog in het leven te roepen, werd het Bureau aan het Russische Roode Kruis verbonden.

Bovendien was er niet één Bureau, doch bestond het uit een Centraal- en meerdere Plaatselijke Bureau's.

Het Centraal-bureau werd te St. Petersburg gevestigd, stond onder de leiding van den Heer M. F. DE MARTENS en werd aan het uitvoerend comité van de Vereeniging „het Russische Roode Kruis” toegevoegd. Dit Bureau strekte zijn bemoeienis uit over alle krijgsgevangenen.

De Plaatselijke Bureau's, gevestigd te Irkoutsk, Tchita, Nicolsk-Ooussouriisk en Kharbin, aan de algemeen gedelegeerden van het Roode Kruis verbonden, hadden slechts bemoeienis met de krijgsgevangenen die zich in het gebied van den algemeen gedelegeerde, aan wien zij toegevoegd waren, bevonden.

In Japan waren de Russische belangen aan den Franschen Gezant te Tokio opgedragen en deze Gezant verzocht, den 16en Maart 1904, aan het Japansche Gouvernement hem geregeld de lijsten van krijgsgevangenen en overleden Russische militairen, in Japansche handen gevallen, te willen doen-toekomen.

Japan bewilligde hierin en nam op zich, om alle tien dagen, de bedoelde gegevens aan den Franschen Gezant te verstrekken.

In overeenstemming met het bepaalde bij de 1e Vredesconferentie werden door het Bureau te Tokio, de voorwerpen van persoonlijk gebruik op de gesneuvelde Russische militairen gevonden of door overleden krijgsgevangenen nage-laten, in handen van het Russische Gouvernement gesteld en zulks had evenzeer door tusschenkomst van de Fransche autoriteiten plaats.

Bovendien maakte het Japansche Bureau van inlichtingen

geregeld in het officieele blad *Kwampo* de gegevens bekend die nopens de Japansche krijgsgevangenen in Rusland ontvangen werden.

In Rusland werd in denzelfden geest als in Japan gehandeld en waren de belangen van laatstgenoemd land aan den Gezant der Vereenigde Staten van Noord-Amerika toe- vertrouwd.

Zond laatstbedoelde de ontvangen gegevens en de nagelaten eigendommen aan den Japanschen Gezant te Berlijn, de Fransche Gezant te Tokio deed de hem verstrekte inlichtingen en toegezonden eigendommen aan den Russischen Gezant te Peking toekomen.

Deze wijze van handelen bracht onvermijdelijk een ongewenschte vertraging mede en zoo werd dan ook, tengevolge van een rechtstreeksch overleg tusschen de Bureau's van inlichtingen te St. Petersburg en Tokio, den 15en Augustus 1904 overeengekomen, dat het eerste alle gegevens omtrent de Japansche krijgsgevangenen in Rusland aan de Ambassade van Japan te Berlijn zou indienen, terwijl het tweede aan de Russische Ambassade te Peking de gegevens nopens de Russische krijgsgevangenen in Japan zou verstrekken.

Voor zoover bekend, werden in Nederland geen voorbereidende maatregelen getroffen, om c.q. het Bureau van inlichtingen, als bedoeld bij de 1e Vredesconferentie, op te richten en bleven van Staatswege die maatregelen ook na de 2e Vredesconferentie achterwege.

Zooals hiervoren is gezegd, werd in het „ontwerp” aangenomen, dat de behartiging der belangen, nedergelegd in de artikelen 4 der Conventie van Genève en 14 van het meergenoemd Reglement der 2e Vredesconferentie, in ééne hand vereenigd zou worden.

Deze opvatting vond echter bij het Hoofdcomité van de Vereeniging het Nederlandsche Roode Kruis tegenkanting, omdat de behartiging van de belangen der gezonde militairen grootendeels buiten de sfeer dier Vereeniging gelegen is en zij alzoo weinig of geen bemoeienis met gezonde krijgsgevangenen of geïnterneerden heeft.

Deze zienswijze van het Hoofd-Comité onderschrijvende, werd dezerzijds toch vermeend, dat het op te richten *Bureau* wel degelijk óók met de laatstbedoelde categorie van militairen te maken zou hebben.

Een tweede Bureau — een Bureau van inlichtingen omtrent krijgsgevangenen (en geïnterneerden), zooals artikel 14 bedoelt — naast het reeds voorbereide Informatie Bureau voor zieken en gewonden van het Roode Kruis te stellen, zou toch de schromelijkste verwarring hebben veroorzaakt.

Naar welk van die twee Bureau's zouden de eigendommen der overleden of gesneuvelde vijanden opgezonden behooren te worden, waar zoowel het artikel der Conventie als artikel 14 der Conferentie de behandeling dier eigendommen voorschrijft?

Het bedoelde artikel 14 wil, dat „voor elken krijgsgesvangene eene individueele lijst („fiche individuelle”, beter „dus „kaart”) wordt ingericht en bijgehouden.”

De twee Bureau's zouden dus uniform-kaarten behooren te bezigen. De kaarten — voor de zieken en gewonden — bij het Informatie-Bureau van het Roode Kruis aangelegd, zouden bij hun herstel aan het andere Bureau behooren te worden overgegeven; evenzeer zou, bij ieder ziektegeval, de kaart van den gezonde — bij het Bureau van inlichtingen aangelegd — ter verdere behandeling aan het Informatie-Bureau van het Roode Kruis behooren te worden toegezonden!

Volgens artikel 14 behooren echter óók de bijschrijvingen van „verwonding of overlijden”, bij het Bureau van inlichtingen te geschieden; zoodat, in deze, voor beide Bureau's de opdracht wederom gelijkloidend is.

En wat zou er van het beantwoorden der navragen terecht komen, indien twee Bureau's in werking werden gesteld?

De zeer omvangrijke post zou gesorteerd behooren te worden in: „vragen naar zieken of gewonden” en „informatiën naar gezonden”, het eerste gedeelte voor het Informatie-Bureau, het tweede voor het Bureau van inlichtingen bestemd. Maar de meeste belangstellenden weten niet of de door hen gezochte, ziek, gewond of gezond is; zij vragen naar een bepaald persoon, die voor hen verloren is gegaan.

Een over- en weerbrenge van de bij de twee Bureau's ingekomen navragen zou dus onvermijdelijk wezen.

Zou het personeel van een Bureau's zich werkelijk de vereischte moeite getroosten om de gegevens omtrent een gezochte op te sporen, wanneer er veel kans bestond dat die gegevens op het andere Bureau te vinden waren?

Ziedaar slechts eenige bezwaren uit vele.

Gelukkig werd tijdig ingezien, dat het van het meeste gewicht zou zijn de behartiging der belangen van zieke en gewonde, zoowel als van gezonde Nederlandsche militairen, krijgsgevangenen en geïnterneerden in ééne hand te leggen en werd, nog in het voorjaar van 1914, tusschen het Ministerie van Oorlog en het Hoofdcmité van het Nederlandsche Roode Kruis hieromtrent schriftelijk van gedachten gewisseld.

Door de benoeming tot lid van het bedoelde Hoofdcmité — in Juni 1914 — was ik bij machte om rechtstreeks eenigen invloed op den gang van zaken uit te oefenen.

Tijdens hoogerbedoelde gedachtenwisseling brak de wereldoorlog uit en werd de Nederlandsche mobilisatie op 1 Augustus 1914 afgekondigd. Deze deed het Hoofdcmité op dienzelfden dag overgaan tot het in werking brengen van een Informatie-Bureau *in zijn vollen omvang*.

Zonder hiertoe opdracht te hebben ontvangen, vingen op dien datum mede de werkzaamheden van het Bureau van inlichtingen aan. Eerst, ongeveer vier maanden later, bij Koninklijk Besluit van 27 November 1914 (*Staatsblad* No. 546), werd bepaald, dat het Informatie-Bureau voor zieken en gewonden tevens werkzaam zou wezen als Bureau van inlichtingen voor krijgsgevangenen en geïnterneerden.

Bij de oprichting van het Informatie-Bureau deed zich een groote moeilijkheid voor.

De localiteit voor het op te richten Bureau was n.l. niet aanwezig. Wel was het Hoofdcmité in het bezit van eene Ministerieele Aanschrijving, waarbij o.m. werd aangegeven, dat, zoodra de staat van oorlog voor de gemeente 's-Gravenhage

zou zijn afgekondigd, de hand kon worden gelegd op het gebouw „Diligentia”, wanneer dit voor de uitoefening van den militairen dienst noodzakelijk was, tot welken dienst de werkzaamheden van het Informatie-Bureau gerekend werden te behooren; doch op dit gebouw viel, bij het achterwege blijven der bedoelde afkondiging, niet te rekenen.

Door tusschenkomst van den Koninklijken Voorzitter der Vereeniging gaf Hare Majesteit de Koningin Hare toestemming om, voor hoogergezegd doel, gebruik te mogen maken van de balzaal, de witte zaal en de antichambre van het Koninklijk Paleis, Kneuterdijk 20; een drietal zalen voor het op te richten Bureau bij uitstek geschikt. Een vierde lokaal deed later als „deponeerkamer” dienst, toen de eigendommen van gestorven geïnterneerden het Bureau bereikten.

Hare Majesteit had nog de welwillendheid de kosten der verwarming op zich te nemen, terwijl bovendien voor Hoogsterzelve rekening een nood-installatie voor electrisch licht in de in gebruik gegeven zalen werd aangebracht, wat hoog noodig werd toen de winterdagen naderden en het Paleis niet voorzien bleek te zijn van gas- en andere verlichtingsleidingen.

Tijdens de samenstelling van het „ontwerp” was de medewerking van een drietal oud-officieren welwillend toegezegd en met hen meldde zich, in de eerste dagen der mobilisatie, een twintigtal Dames en Heeren aan, om op het Bureau werkzaam te worden gesteld.

Door den Inspecteur van den Geneeskundigen Dienst der Landmacht werd bovendien een tiental dienstplichtige studenten in de medicijnen, wier studiën nog niet ver genoeg gevorderd waren om hen in de hospitalen werkzaam te stellen, bij het Bureau gedetacheerd, en zoo kon het Informatie-Bureau met een vijfendertigtal personen zijne werkzaamheden aanvangen.

Leden der Padvinderversreeniging „Ph. Baron van Pallandt van Eerde” offerden hun vacantielijd op, om, in de eerste tijden van het in werking komen van het Bureau, den ordonnansendienst vrijwillig op zich te nemen.

Bij Koninklijk Besluit van 9 September 1914 volgde de

benoeming van den Kolonel-directeur van het Informatie Bureau voor zieken en gewonden.

Het Informatie-Bureau is als volgt ingedeeld :

1e. Het *Bureau van den Directeur*, waar de geheime stukken en de algemeene zaken behandeld worden.

Onder deze laatste zijn o. a. te brengen :

de mededeelingen aan het Departement van Oorlog (c.q. van Marine) van de geleden Nederlandsche verliezen ;

de opgaven, aan eerstgenoemd Departement, van de gemaakte gevangenen of van de toegelaten oorlogvoerenden op Nederlandsch grondgebied ;

het — met toestemming van het Departement van Oorlog — ter algemeene kennis brengen der van de Afdeeling 1 ontvangen publicatielijsten, houdende de namen enz. der gewonde, zieke, gestorven, vermiste of krijgsgevangenen Nederlandsche militairen ;

de meldingen omtrent de gemaakte krijgsgevangenen aan den Gezant, die de belangen der Natie behartigt waarmede Nederland in oorlog zal zijn ;

de meldingen nopens de toegelaten geïnterneerden hier te lande, aan den Gezant der betrokken Natie ;

correspondentie, in verband met het bovenstaande, met de Nederlandsche autoriteiten, de betrokken Gezanten en de commandanten der krijgsgevangen- of interneringsdepots ;

het ontvangen en verzenden van ondersteuning of liefdegaven aan Nederlandsche krijgsgevangenen of geïnterneerden in het buitenland, zoowel als het verzenden van toegezonden liefdegaven en ondersteuning voor vreemde krijgsgevangenen of geïnterneerden in Nederland bestemd.

Voor wat de toepassing bij den huidigen stand van zaken betreft, zij opgemerkt, dat met de Nederlandsche autoriteiten de Commandanten der interneringsdepots en de Gezanten van België, Duitschland, Engeland, Frankrijk en Oostenrijk briefwisseling wordt gevoerd en deze Gezanten — door toezending van lijsten — niet alleen geregeld op de hoogte worden gehouden van de interneeringen en de verschillende mutatiën, die omtrent hunne landgenooten gemeld worden, doch

tevens — aan het einde van iedere maand — in het bezit worden gesteld van de voorwerpen van persoonlijk gebruik, de gelden en de uniformen, welke door overleden geïnterneerden zijn nagelaten.

Op het bedoelde Bureau zijn werkzaam: de Directeur, een Secretaris, benevens een drietal personen, die de aangekomen posten sorteeren en deze over de betrokken Afdeelingen en het Bureau van den Directeur verdeelen.

Omtrent den portvrijdom voor de officieele briefwisseling van het Informatie-Bureau valt het navolgende te vermelden.

Tijdens de voorbereiding werd o.a. mondeling tot het Hoofdbestuur der Posterijen de vraag gericht, of het Informatie-Bureau, eenmaal in werking komende, algeheel vrijdom van post zou genieten.

Er werd toch vermeend, dat zulks lag opgesloten in artikel 16 van het „Reglement betreffende de wetten en gebruiken van den oorlog te land”, welks aanhef luidt: „De Bureau's van „inlichtingen genieten vrijdom van port”; terwijl bij het Postverdrag van Rome deze aangelegenheid verder geregeld is.

Deze meening werd door het gezegde Hoofdbestuur echter niet gedeeld, daar, volgens dat Hoofdbestuur, het gestelde in artikel 16 en de besluiten bij het Postverdrag van Rome genomen, uitsluitend betrekking hadden op het internationaal en niet op het binnenlandsch postverkeer.

Daar nu voor onzen eventueelen vijand zoo goed gezorgd was en de mogelijkheid niet was uitgesloten dat, kwam eenmaal de nood aan den man, ook voor onze eigen Weermacht wel milde bepalingen, het binnenlandsch postverkeer betreffende, te verkrijgen zouden zijn, werd, bij het ontwerpen der verschillende modellen voor de beantwoording van navragen, de modellen van berichtkaarten en vervolgberichtenkaarten voor ziekeninrichtingen bestemd, enz., aangenomen, dat die milde bepalingen alsdan niet zouden uitblijven en werd dan ook, bij het in werking komen, door het Informatie-Bureau portvrij gecorrespondeerd.

Toen later onze militairen, voor hunne particuliere brief-

wisseling, vrijdom van port verkregen, werd het voorstel, door het Hoofdcmité gedaan om de officieele briefwisseling van het Informatie-Bureau vrijdom van port voor het binnenlandsch verkeer te verleenen, einde September 1914 goed-gekeurd.

2e. Afdeeling 1, die de belangen der krijgslieden van de Nederlandsche Land- en Zeemacht behartigt.

Aan het hoofd dezer Afdeeling staat een Chef, die een twaalftal personen te zijner beschikking heeft.

Als bekend kan worden aangenomen, dat bij het Nederlandsche leger een z.g. „Veldzakboekje” bestaat, waarin o. a. een paar „Berichtkaarten”, met geperforceerden rand zijn opgenomen.

Zulk een Berichtkaart behoort, te velde, bij voorkomende ziekte, verwonding, overlijden of sneuvelen, door den behandelenden geneesheer te worden ingevuld, uitgescheurd en — zooals het gedrukte adres reeds aangeeft — naar het Informatie-Bureau te worden opgezonden.

Vóór den wereldkrijg behoorden deze boekjes met berichtkaarten niet tot de uitrusting van den officier der Landmacht en waren ze ook niet bij onze Marine ingevoerd.

Laten wij hopen, dat nadien hierin verbetering ten goede is gekomen; het niet *op den lijve* mededragen dezer Berichtkaarten, zou toch ten gevolge kunnen hebben, dat b.v. van een officier, die gewond of ziek in niet-militaire verpleging moest opgenomen worden, geen berichten bij het Informatie-Bureau inkwamen, waardoor zijn naastbestanden alzoo van mededeelingen hem betreffende, verstoken zouden blijven.

De militaire hospitalen hebben soortgelijke Berichtkaarten in voorraad; de Roode Kruis ziekeninrichtingen worden door het Informatie-Bureau van een voldoende aantal tijdig voorzien, zoodat, door het bezigen van deze kaarten, die, in het Veldzakboekje voorkomende, voor gebruik bij den geneeskundigen dienst te velde of bij burgerverpleging intact kunnen blijven.

De „Berichtkaart”, een der uitgangspunten voor het vastleggen van gegevens, is, als bijlage A hierin opgenomen.

Bij de Afdeeling 1, evenals bij de later te noemen Afdeeling 2, vindt het kaartsysteem toepassing.

Ter vergemakkelijking van het werk, vindt men op de „Hoofdkaarten” van dit systeem (het „fiche individuelle” van artikel 14), voor deze Afdeeling o. a. de hooger genoemde gegevens der Berichtkaarten, in dezelfde volgorde.

De Hoofdkaarten voor officieren zijn van een uitsteeksel voorzien, zoodat zij, tusschen de andere kaarten geplaatst, dadelijk in het oog springen.

Bij ontvangst van een Berichtkaart wordt de inhoud op een Hoofdkaart overgebracht en op die Hoofdkaart tevens verwezen naar de nu tot het archief behorende Berichtkaart.

Onmiddellijk wordt door het Informatie-Bureau aan den behandelenden geneesheer nu een „Vervolgberichtkaart formulier” toegezonden, in vorm overeenkomende met een briefkaart met betaald antwoord, waarvan eene zijde dient om belangrijke wijzigingen in den toestand van den patient, herstel, ontslag uit de inrichting, eene amputatie of operatie, overlijden, enz., aan het Informatie-Bureau te kunnen melden.

Deze meldingen worden evenzeer op de reeds aangelegde Hoofdkaart bijgeschreven, en de toezending der Vervolgberichtkaartformulieren zoolang herhaald, tot de verpleging van den betrokkene een einde genomen heeft.

Behalve ter geruststelling of op de hoogtestelling van de betrekkingen van den patient, kunnen later de aangelegde Hoofdkaarten nog nut hebben bij de pensioenvaststellingen, afkeuringen voor den dienst, enz.

Dadelijk bij de mobilisatie bereikten het Informatie-Bureau dan ook, uit verschillende zieken-inrichtingen, de bedoelde Berichtkaarten, Nederlandsche zieke en gewonde militairen betreffende en werden evenzoo de identiteitsplaatjes ontvangen door overleden Nederlandsche soldaten en meerderen gedragen, welker gegevens evenzeer op Hoofdkaarten werden vastgelegd.

Omtrent de identiteitsplaatjes dient het navolgende te worden vermeld.

Een rubriek der Berichtkaart geeft aan: „het gestelde op 's mans identiteitsplaatje” en nu bleek herhaaldelijk dat die rubriek, op de uit de militaire hospitalen ontvangen Berichtkaarten met: niet aanwezig”, of iets dergelijks was ingevuld.

Het opschrift der ontvangen identiteitsplaatjes van overleden Nederlandsche militairen was meermalen moeilijk of niet leesbaar. Of zulks nu te wijten is aan het transpireeren van den man, dan wel dat bij het beschrijven dier plaatjes van gewonen en niet van den voorgeschreven geprepareerden inkt werd gebruik gemaakt, kan buiten beschouwing blijven.

Met het bovenstaande werd de Opperbevelhebber van Land- en Zeemacht door het Bureau in kennis gesteld.

Ook het opschrift der plaatjes gaf teleurstelling. Het plaatje vermeldt o. a. den naam en het adres van een der naaste betrekkingen van den houder. Het is duidelijk dat het plaatje, eenmaal beschreven, in den loop van den langdurigen diensttijd des eigenaars hoogst zelden gewijzigd zal worden. Komt die naaste betrekking te overlijden of verandert het adres, dan is de waarde van het bedoelde opschrift nihil.

Zulks bleek b.v., toen drie plaatjes van overledenen uit verschillende militaire hospitalen tegelijk inkwamen. Twee dier inrichtingen deelden mede, dat de familie van het overlijden onderricht was, de derde vermeldde zulks niet en zoo werd, vanwege het Bureau, aan de betrekking op het identiteitsplaatje aangegeven, de doodstijding per brief bekend gemaakt. Met de volgende post was die brief als „onbestelbaar” op het Bureau terug.

Het meerbedoelde opschrift heeft mede geen nut, als de naaste betrekking tijdens den oorlog niet ter plaatse blijft, men denke daarbij aan den exodus der Belgische en Russische bevolkingen tijdens den huidige oorlog.

Willen de bedoelde plaatjes werkelijk nut afwerpen, dan dient het opschrift: 1e niet verloren te kunnen gaan, wat bij metalen plaatjes door inslagletters te verkrijgen is en 2e den betrokkene volkomen vaststellende, in den loop der tijden weinig of geen wijziging te moeten ondergaan.

De gegevens om den betrokkene volkomen vast te stellen

zijn: naam en voornamen, voluit; plaats, dag, maand en jaar van geboorte. Verder het stamboeknummer en 'het regiment; zijnde wellicht veranderlijke gegevens, doch niet in die mate als positie, naam en adres der naaste betrekkingen of wapenummer.

Bij het plaatje voor de officieren zou een „O” den rang kunnen aangeven; terwijl de godsdienstvermelding (N. H. Nederlandsch Hervormd; R. K. Roomsch-Katholiek; I. Israëliet enz.) mogelijk gewenscht zal zijn, met het oog op godsdienstige begrafenis-formaliteiten.

Voorstellen als bovenbedoeld zijn of worden door eene Commissie, in overleg met het Informatie-Bureau, aan den Minister van Oorlog ingediend, waarbij tevens in overweging gegeven wordt den naam „identiteitsplaatje” in „herkenningsplaatje” te veranderen.

Zoowel de gegevens der Berichtkaarten als de opschriften der identiteitsplaatjes dienen, zooals hooger werd verklaard, om de hoofdkaarten dezer Afdeeling aan te leggen.

De aangelegde Hoofdkaarten, in alphabetische volgorde der geslachtsnamen in laden bewaard, stellen als het ware het adresboek samen van de in verpleging zijnde of overleden militairen.

Daar de vrede voor Nederland bewaard bleef en de verschillende ziekeninrichtingen op normale wijze hare berichten nopens opgenomen verpleegden aan de belanghebbende verwanten bekend konden blijven maken, bereikten het Informatie-Bureau dan ook geen verzoeken om inlichtingen en werkte alzoo de Afdeeling 1 slechts voor de helft.

Toen nu, na den val van Antwerpen, zich bij Afdeeling 2 groot gebrek aan werkkrachten deed gevoelen, werd, in verband met het bovenstaande, den 26en October 1914 het voorstel ingediend de werkzaamheden van Afdeeling 1 te staken, zoolang Nederland niet direct in den oorlog betrokken zou wezen; welk voorstel de goedkeuring van den Minister van Oorlog kon wegdragen.

Mocht ons land onverhoopt in den wereldkrijg betrokken worden, dan ontvangt de Afdeeling 1 opnieuw de Bericht-

kaarten en identiteitsplaatjes en bovendien van den geneeskundigen dienst, de door tusschenkomst der Korpsen ingediende „nominatieve verlieslijsten”; evenzeer zullen de namen, enz., van krijgsgevangene of geïnterneerde Nederlandsche militairen in het buitenland door deze Afdeeling behooren te worden vastgelegd, zoodra de opgaven van het Bureau van inlichtingen uit het vijandelijke land of uit het onzijdige, dat Nederlandsche militairen op zijn gebied heeft toegelaten, het Informatie-Bureau bereiken.

„Publicatielijsten”, in dagbladen opgenomen en door aanplakking ter kennisneming gebracht zullen alsdan de belangstellenden van de geleden verliezen op de hoogte moeten stellen.

3e. Afdeeling 2 behartigt de belangen der militairen tot vreemde legers en vloten behoorende, in Nederland krijgsgevangen, alsmede der op ons gebied toegelaten oorlogvoerenden.

Reeds dadelijk na het uitbreken der vijandelijkheden tusschen onze naburen, ontving het Informatie-Bureau uit de hospitalen en andere ziekeninrichtingen in het Zuiden des Lands, de voor de Afdeeling 1 te bezigen „Berichtkaarten” nu ingevuld met gegevens omtrent opgenomen Belgische en Duitsche gewonden.

Blijkbaar bezitten deze oorlogvoerenden geen „Veldzakboekjes” met berichtkaarten, als bij ons in gebruik; andere dan bij ons gebezigde Berichtkaarten werden althans nimmer omtrent deze strijdenden door het Informatie-Bureau ontvangen.

In den loop der tijden werden de „Berichtkaarten” óók gebezigd ingeval van opname van zieke geïnterneerden in militaire hospitalen en burgerziekeninrichtingen.

Door deze hospitalen en een 30-tal dezer ziekeninrichtingen werden een 3000-tal geïnterneerde Belgen, 119 Duitschers en 61 Engelschen als patienten behandeld en het overlijden van 83 Belgen, 16 Duitschers en 1 Engelschman gemeld. Een 20-tal Belgische militairen wordt in krankzinnigengestichten verpleegd.

De behandeling dezer Berichtkaarten geschiedde op overeenkomstige wijze als bij de Afdeeling 1 is beschreven.

Het bleek al dadelijk noodig afzonderlijke onderafdeelingen voor de twee genoemde Natiën in het leven te roepen.

Behalve uit de ziekeninrichtingen bovenbedoeld, bereikten het Bureau mede de gegevens van den benoemden Commandant van het te Alkmaar opgerichte Interneeringsdepot voor Belgen en Duitschers.

Aan dezen Commandant waren onmiddellijk bij zijn benoeming, blanco lijsten tot het vastleggen der gewenschte gegevens, benevens afschriften van de artikelen 4 der Conventie van Genève en 14 van het Reglement betreffende de wetten en gebruiken van den oorlog te land, door het Informatie-Bureau toegezonden en had deze toezending steeds plaats aan de benoemde Interneerings Commandanten in later te noemen plaatsen.

Al spoedig werden de geïnterneerde Belgen te Gaasterland ondergebracht en de Duitschers naar Bergen in Noord-Holland overgeplaatst.

De betrokken Gezanten ontvingen onmiddellijk — ingevolge het voorgeschrevene in artikel 4 der Conventie van Genève — de naamlijsten der door Nederland opgenomen gewonde en zieke militairen en der overledenen van hunne nationaliteit; tevens werd, uit een menschlievend oogpunt, het mede wenschelijk geacht die Gezanten zoo spoedig mogelijk in het bezit te stellen van de gegevens der op ons gebied toegelaten gezonde militairen van hunne Natiën, hoewel zulks in artikel 14 van het meergenoemd Reglement niet is voorgeschreven. De oorlogvoerenden kwamen eerst 17 September 1914 overeen lijsten van gezonde krijgsgevangenen uit te wisselen

Na het aanbrengen van de Engelsche zeelieden, die tot de bemanning van de in de Noordzee getorpedeerde Engelsche kruisers Aboukir, Cressy en Hogue hadden behoord, werd de Engelsche Gezant in het bezit gesteld van de lijsten, houdende de namen, enz., dier geredden en kwam de Engelsche onderafdeeling tot stand. Met deze geredden had het Informatie-Bureau feitelijk geen bemoeienis, aangezien deze zeelieden

hier te lande niet geïnterneerd werden. Toch was het natuurlijk voor de Engelsche Natie van het hoogste belang, de namen dier geredden — waarvan een goed deel in verschillende ziekeninrichtingen verpleegd werd — zoo spoedig mogelijk te weten en werd dan ook door den militairen attaché van dat land herhaaldelijk dank betuigd voor de goede zorgen van het Informatie-Bureau.

Betrekkelijk kalm kon aan de Afdeeling 2 worden voortgewerkt, tot het waarschijnlijk werd, dat Antwerpen in Duitsche handen zou vallen.

Met deze waarschijnlijkheid moest rekening worden gehouden, omdat alsdan de mogelijkheid niet was uitgesloten, dat vreemde krijgslieden bij duizendtallen naar Nederland zouden uitwijken.

Het werd dan ook wenschelijk geacht, ten behoeve van de eventueel te interneeren vreemde militairen, kaarten in gereedheid te doen brengen, waarvan de inhoud in de eerste plaats in overeenstemming was met het voorgeschrevene in meergenoemd artikel 14 der 2e Vredesconferentie en in de tweede plaats met hetgeen artikel 4 der Conventie van Genève verlangt.

Tot nu toe was voor de geïnterneerden gebruik gemaakt van de Hoofdkaarten van Afdeeling 1.

In verband met het bovenstaande werden de „Hoofdkaarten” voor de Afdeeling 2 ingericht als bijlage B dezer aangeeft.

Zoowel bij de beschrijving der Afdeeling 1, als bij die van de Afdeeling 2, wordt gesproken van „Hoofdkaarten”.

Bij de laatstgenoemde Afdeeling worden ook „Bijkaarten” aangehouden, in opschrift overeenkomende met den in bijlage B vermelden inhoud der Hoofdkaarten. Zij zijn echter van kleiner formaat. Wordt op de Hoofdkaarten de correspondentie, die nopens den betrokkene gevoerd wordt in het kort mede aangeteekend, zulks geschiedt op de Bijkaarten niet.

Zooals het artikel 14 bepaalt, wordt „de individueele lijst „(de Hoofdkaart) na het sluiten van den vrede, in het bezit „gesteld van de Regeering van den anderen oorlogvoerende”

(in casu, van de Regeering van het Rijk dat in Nederland geïnterneerde militairen had).

Blijven alzo de Hoofdkaarten der Afdeeling 1 in Nederland en kunnen deze voor statistische doeleinden, pensioensvaststellingen, enz., steeds geraadpleegd worden, met de Hoofdkaarten der Afdeeling 2 zal zulks het geval niet zijn, en dienen dan ook de Bijkaarten voor eventueele nasporingen en raadplegingen, zoo die door onze Regeering, na het sluiten van den vrede, verlangd mochten worden.

Toen Antwerpen dan ook op den 10en October 1914 viel, was het Informatie-Bureau gereed om de gegevens der te interneeren Belgen en Engelschen behoorlijk vast te leggen.

Aan een oproep in de nieuwsbladen, om meerdere krachten aan het Informatie-Bureau verbonden te krijgen, werd zoo ruimschoots gevolg gegeven, dat de Afdeeling 2 — oorspronkelijk met een Chef en een tiental personen werkende — een zeventigtal personen met vrucht aan den arbeid kon zetten. Begrijpelijker wijze was de te verrichten arbeid voor dit ongeschoolde personeel niet zoo eenvoudig. Met onvolprezen ijver en buitengewone toewijding werd, onder leiding van de Chefs der drie Afdeelingen en de Chefs der Onderafdeelingen, echter de onbekende taak aanvaard en een veel omvattend werk tot stand gebracht.

Nu deed zich de verrassende omstandigheid voor dat tegelijk met een *gedeelte* van het Belgische leger een millioen Belgische burgers naar Nederland de wijk namen en het is te begrijpen dat deze burgers — natuurlijk onbekend met de uitgeweken onderdeelen van het genoemde leger — inlichtingen vroegen omtrent hunne bloedverwanten of bekenden, bij welk gedeelte van het *geheele* Belgische leger deze ook mochten zijn ingedeeld.

Gedurende de eerste weken bereikten dan ook per dag bij de duizend vragen om inlichtingen het Informatie-Bureau. Meermalen vroeg één persoon naar een twintigtal en meer Belgische militairen en werden zelfs lijsten met namen van gezochte militairen ontvangen.

Het bleek veelal ondoenlijk de navraagdoende personen in werkelijk belangstellende en nieuwsgierige te onderscheiden, wat zeker — met het oog op de beantwoording — gewenscht zou zijn geweest.

Positieve antwoorden konden in de eerste tijden veelal niet gegeven worden, aangezien de Commandanten der Interneeringsdepots te Amersfoort, Assen, Gaasterland, Kampen, Leeuwarden, Harderwijk en Zwolle — bij hunne benoeming als zoodanig, door het Informatie-Bureau reeds in het bezit der interneeringslijsten gesteld — eerst veel later in staat waren die interneeringslijsten ingevuld aan genoemd Bureau te doen toekomen.

Het vastleggen der namen van de pl.m. 33000 geïnterneerde Belgische militairen bracht eigenaardige bezwaren mede.

Bij het kaartsysteem worden de kaarten toch opgeborgen in de volgorde der aanvanghoofdletters van de geslachtsnamen der betrokkenen en nu bleek het, dat de Belgische wijze van schrijven der namen — als deze uit twee of meer deelen bestaan — veelal afwijkt van de door ons gevolgde schrijfwijze. Zoo zou, in een Nederlandsch adresboek naar den naam *Van der Haagen* zoekende, de H worden opgeslagen. De Belgen schrijven echter dezen naam nu eens aaneen, dan weer in drie deelen, zoodat bij navraag gezocht diende te worden bij H en bij V, hetgeen natuurlijk dubbel tijd vorderde.

Ook kwam het meermalen voor, dat de geslachtsnaam met den voornaam bleek verwisseld te zijn; zulks had natuurlijk vooral plaats als de geslachtsnaam een gebruikelijke voornaam is of wel daarop gelijkt. Uit een hospitaal werd een *Honoré Clément* als overleden opgegeven, die echter *Clément Honnorez* bleek te heeten.

Waarschijnlijk door het ontbreken van zakboekjes en andere administratieve bescheiden werden de namen in de ziekeninrichtingen en bij de Interneeringsdepots op het gehoor opgenomen en werden natuurlijk later talrijke fouten in de spelling der namen ontdekt. Dat de Duitscher *Brillmann* niet te vinden was, omdat hij door het hospitaal waar hij verpleegd werd

als *Prillmann* werd opgegeven, de Belg *Haasendonk* te boek stond als *Asendonk*, zijn staaltjes uit honderde. Zij zullen doen begrijpen met welke moeilijkheden het personeel bij het beantwoorden der navragen te kampen heeft.

Die moeilijkheden zijn echter niet te vergelijken met de bezwaren die de Russische en Japansche collega's in 1904 moeten ondervonden hebben en die nu waarschijnlijk ook voor de Duitsche en Russische bureau's van inlichtingen zijn weggelegd.

Ook is de mogelijkheid niet uitgesloten dat een verkeerd opgegeven naam, een voorgenomen ontvluchting moest helpen vergemakkelijken. De naam *de Haan* en *Lecoq* — met een zelfde stamboeknummer voorkomende — zou hiervan wellicht een bewijs kunnen zijn.

De briefwisseling der geïnterneerden met het Informatie-Bureau en met hunne betrekkingen in België, welke laatste gedurende eenige maanden door tusschenkomst van dat Bureau gevoerd werd, deed een uitstekend middel aan de hand, om — althans voor het schrijvend gedeelte dezer militairen — foutelooze gegevens te verzamelen.

Bijna alle correspondentie vermeldt toch naam, voornaam of voorletters, rang of stand en verblijfplaats van den afzender en nu werd bij ontvangst van dergelijke briefwisseling in de eerste plaats nagegaan of de naam enz. van den afzender wel onder de aangelegde Hoofdkaarten voorkwam. Bleek zulks niet het geval te zijn, of wel waren de vastgelegde gegevens onvolledig, dan werd den afzender, in zijn eigen belang, verzocht de hem betreffende ontbrekende gegevens aan het Bureau te willen opzenden en — na ontvangen antwoord — werd dan de Hoofdkaart aangelegd of gewijzigd.

Hierbij bleek wederom de noodzakelijkheid om de verantwoordelijkheid voor *alle* geïnterneerden — gezond of ziek — aan één persoon toe te vertrouwen.

Door de Engelsche onderafdeeling werden de gegevens omtrent pl.m. 1500 Engelsche militairen van den Interneerings-Commandant te Groningen ontvangen.

Uit Bergen werden de opgaven nopens pl.m. 200 Duitsche militairen aan het Informatie-Bureau toegezonden; terwijl

omtrent een tweetal Fransche officieren gegevens uit Wierickerschans ontvangen werden. Een Oostenrijker werd te Bergen geïnterneerd.

Wat ten slotte het werk zeker niet vergemakkelijkte, waren de voortdurende verplaatsingen der Interneeringsdepots.

Was Alkmaar in den aanvang zoowel voor Belgische als Duitsche militairen als depot aangewezen, later werden de Belgen naar Gaasterland overgeplaatst en de Duitschers te Bergen ondergebracht.

Na den val van Antwerpen werden o.a. te Breda en te Ockenburg bij Loosduinen, Belgische militairen geïnterneerd, doch spoedig daarop werden deze depots weder verlaten.

In den loop der tijden werden de depots te Urk, Wierickerschans en Nunspeet voor officieren der geallieerden ingericht en de depots te Assen, Kampen en Leeuwarden geheel opgeheven; terwijl Zwolle door de Belgische militairen beneden den rang van officier werd verlaten, doch de aldaar geïnterneerde Belgische officieren, met eenige oppassers, bleven.

De geïnterneerden van Assen en Leeuwarden zijn thans te Oldebroek ondergebracht, terwijl die van Kampen en Zwolle — behoudens de officieren en oppassers — bij de bestaande depots te Harderwijk werden gevoegd.

Amersfoort bleef als depot gehandhaafd en verkreeg, door het betrekken van het Kamp van Zeist, nog uitbreiding.

Te Vlissingen kwam een bijzonder Interneeringsdepot tot stand, waar geïnterneerde militairen geplaatst werden, die aan een strengere krijgstuicht onderworpen moeten worden. Ook ontstonden verschillende Interneeringsgroepen, wanneer geïnterneerden bij fabrieken of andere bedrijven te werk werden gesteld, zoo b.v. bij de glasfabrieken te Maassluis; bij de mijnwerken en metaalwerken te Heerlen; te Rotterdam om eenige aldaar geïnterneerde Belgische Gouvernementschepen in orde te houden, enz., enz.

De Commandanten dezer groepen moesten weder op de hoogte worden gesteld van hunne verhouding tot het Informatie-Bureau en steeds heeft uitbreiding dezer groepen plaats. Haar aantal is thans reeds tot 36 gestegen.

Ook worden veelvuldig militairen van het ene depot naar een ander overgeplaatst, zonder dat hiervoor een reden bekend is, en komen meermalen mutatiën van ontvluchting, dan weer van vating en terugbrenging naar de depots in.

Aanhoudend bijwerken der eenmaal vastgelegde gegevens en moeilijkheden bij de beantwoording van navragen, zijn van een en ander het onvermijdelijke gevolg.

4e. Afdeling 3. Volgens het meer aangehaalde artikel 14 is het Informatie-Bureau „mede belast met het bewaren, „bijeenzamelen en aan de belanghebbenden opzenden „van alle voorwerpen van persoonlijk gebruik, geldswaarden, „brieven, enz., die op de slagvelden gevonden of door de op „hun woord vrijgelaten, de uitgewisselde, de ontvluchte of de „in de hospitalen en ambulances overleden krijgsgevangenen „(geïnterneerden) worden achtergelaten.”

De Afdeling 3 neemt nu de bemoeienissen op zich, die, uit bovengenoemde bepalingen voortspruiten.

Tot voor korten tijd was in het Oorlogsvoorschrift Geneeskundige Dienst voor de goederen door gesneuvelden of in de ambulances overleden *Nederlandsche* krijgslieden nagelaten, een geheel andere behandeling voorgeschreven en moest uitsluitend het identiteitsplaatje naar het Informatie-Bureau worden opgezonden.

Nu alle voorwerpen van persoonlijk gebruik en de Veldzakboekjes, op de bedoelde militairen gevonden, voortaan het Informatie-Bureau behooren te bereiken, zal alzoo de Afdeling 3 de eigendommen van vriend en vijand ontvangen, sorteeren en inventariseeren.

Voor wat het „aan de belanghebbenden opzenden” betreft, blijft, voor de *Nederlandsche* eigendommen, een moeilijkheid bestaan, n.l. de vaststelling van den persoon aan wien die eigendommen rechtens behooren te worden afgedragen.

Wel vermeldt het thans nog bestaande identiteitsplaatje o. a. naam en adres van een der naaste betrekkingen van den eigenaar, maar, afgescheiden van het hooger aangetoonde nuttelooze van dit opschrift, kan het ook niet als rechtsgeldig bewijs aangemerkt worden.

Nu doet artikel 982 van het Burgerlijk Wetboek echter een middel aan de hand om tot een rechtsgeldig bewijs te komen.

Dat artikel luidt:

„Bij een enkel onderhandsch, door den erflater geheel geschreven, gedagteekend en onderteekend stuk, kunnen „zonder verdere formaliteiten, beschikkingen na doode worden „gemaakt, doch alleen en bij uitsluiting, *ter aanstelling van „executeuren*, ter bestelling van begrafenis, tot het maken „van legaten van kleederen, van lijfstoebehooren, van bepaalde lijfssieraden en van bijzondere meubelen.”

Indien nu het Legerbestuur zijne medewerking zou willen verleenen, door bekend te maken dat elk militair zich zal kunnen verzekeren, dat de eigendommen die hij te velde mededraagt, na zijn sneuvelen of overlijden in de door hem gewenschte handen zullen komen, wanneer bij mobilisatie in zijn Veldzakboekje door hem *eigenhandig* het navolgende wordt neergeschreven:

„Het is mijn wensch dat, bij mijn sneuvelen of overlijden, „de op mij gevonden eigendommen zullen worden overgegeven aan.... (naam en voornamen van den executeur), „te..... (woonplaats van idem), „..... (dag, maand en jaar),

..... (eigenhandige onderteekening);

dan verkreeg het Informatie-Bureau — althans van de militairen, die aan het bovenstaande hadden voldaan — het rechtsgeldig bewijs voor een latere overgave der eigendommen aan den executeur.

Onlangs is aan het Veldzakboekje een „Uittreksel uit de Vierde Afdeeling van het Burgerlijk Wetboek” (lees: Boek II, Titel XII, vierde afdeeling), „Testamenten” toegevoegd.

De in dit uittreksel aangehaalde artikelen van dat Wetboek en de daarbij gegeven modellen hebben betrekking op *volledige* testamenten, door krijgslieden in tijd van oorlog te maken. De voor het Informatie-Bureau benodigde wilsbeschikking houdt slechts verband met de te velde medegedragen eigendommen en den wensch van den erflater aan

wien deze goederen behooren te worden ter hand gesteld.

Nu de bepaling in het leven geroepen is, dat de eigendommen op Nederlandsche gesneuvelden gevonden of door Nederlandsche overleden militairen achtergelaten, voortaan aan het Informatie-Bureau behooren te worden opgezonden, zal eene wijziging van het bedoelde „Uittreksel” noodzakelijk worden, aangezien daarin nog is vastgesteld dat de Officier van Gezondheid het Veldzakboekje en het testament, dat zich daarin bevindt, zal afdragen aan den Commandant van het troependeel waartoe de overledene behoorde.

Bij de terugzending der eigendommen van de in onze handen gevallen gesneuvelden of overleden vijanden bestaat de voor de eigendommen der Nederlandsche krijgslieden geschetste moeilijkheid niet, omdat de eigendommen dier vreemdelingen afgedragen zullen worden aan den Gezant van de Mogendheid, die belast is met het behartigen van de belangen der Natie waarmede wij in oorlog zullen zijn en die Gezant voor de verdere bezorging dier goederen verantwoordelijk zal wezen.

Na door het Informatie-Bureau te zijn voorgelicht, ontving dat Bureau van verschillende ziekeninrichtingen de voorwerpen van persoonlijk gebruik der in die Inrichtingen overleden Belgische en Duitsche militairen en werden aan het einde van iedere maand de in die tijdsruimte verzamelde eigendommen aan den betrokken Gezant tegen ontvangstbewijs afgedragen, terwijl door dien Vertegenwoordiger de verdere bezorging op zich werd genomen.

De Minister van Oorlog bepaalde voorts, dat de medegezonden uniformen en équipementstukken van overledenen evenzeer aan den betrokken Gezant overgegeven konden worden.

Vóór de behandeling der bovenbedoelde goederen ten Bureele, worden deze eerst van Gemeentewege ontsmet.

Behalve de eigendommen van overledenen, ontving het

Bureau van de Commandanten der Interneeringsdepots ook de door ontvluchte geïnterneerden achtergelaten goederen, waaromtrent de Minister van Oorlog bepaalde, dat ze, op verzoek, aan de belanghebbenden konden teruggezonden worden.

Aangezien onder deze goederen meestal door uitvoerverbod getroffen artikelen voorkwamen, moest eerst de opheffing van dit verbod voor die goederen aan den Minister van Landbouw, Nijverheid en Handel worden aangevraagd.

Ook bereikten deze afdeeling uniformjassen en mutsen, op over onze grenzen gekomen losse paarden van Duitsche militairen aangetroffen.

Deze kleedingstukken vielen natuurlijk niet in de termen om aan den Duitschen Gezant te worden overgedragen, doch vonden een nuttige aanwending door ze aan den Commandant van het Interneeringsdepot te Bergen te doen toekomen, die zijn geïnterneerden er van voorzag.

Op de kaarten der Afdeeling 2 wordt van elke verzending door Afdeeling 3, de noodige aantekening gehouden.

Een tweetal personen zijn onder een Chef bij deze Afdeeling werkzaam.

De meerdere bekendheid met het Informatie-Bureau in het buitenland, deed de werkzaamheden in den loop der tijden, voornamelijk op het bureau van den Directeur, aanmerkelijk toenemen.

Er kwamen toch legio vragen in naar vermiste vreemde militairen, waaromtrent in Nederland geen gegevens voorhanden waren of konden zijn. Behalve dat de hulp van het Informatie-Bureau direct werd ingeroepen, behandelde dat Bureau mede de zeer talrijke requesten, die Fransche en andere onderdanen tot Hare Majesteit onze Koningin richtten, om Haar steun en medewerking in te roepen ter opsporing van vermiste echtgenooten, zoons, broeders of verloofden.

De desbetreffende vragen worden dan naar het „Comité international” te Genève, naar het Duitsche, Engelsche,

Fransche, Oostenrijksche of Russische Bureau van Inlichtingen, dan wel naar een of ander buitenlandsche Roode Kruis opgezonden, om van daar de gewenschte inlichtingen te verkrijgen en aan verzoekers of requestanten hiervan mededeeling gedaan.

Bovendien bereikten het Bureau talrijke brieven van personen uit de strijdende landen, met verzoek hun correspondentie naar het een of ander krijgsgevangenkamp in vijandelijk land te willen doorzenden.

Het Fransche Roode Kruis riep de hulp van het Informatie-Bureau in om de correspondentie omtrent en van Belgische gewonde of zieke militairen, in Fransche hospitalen verpleegd, naar hunne verwanten in België bezorgd te krijgen.

Deze correspondentie, welke uitsluitend door middel van kaarten (bulletin de santé) plaats greep, was zeer omvangrijk. Duizenden dezer kaarten werden ontvangen en, zolang het postverkeer tusschen het Informatie-Bureau en België nog door den koerier van het Ministerie van Buitenlandsche Zaken werd onderhouden, naar hare bestemming verzonden.

Toen echter de „Kommandantur” te Brussel den invoer van alle correspondentie uit Nederland — zelfs de officieele beantwoording van de aan het Informatie-Bureau uit België gedane vragen — verbood, hoopten zich die kaarten op dat Bureau op.

Nadat het postverkeer voor bepaalde plaatsen in het bezette België werd opengesteld en tevens werd bepaald, dat de briefwisseling slechts in de Duitsche en Fransche talen geoorloofd zou wezen, moesten de opgestapelde kaarten gesorteerd worden en naar de plaatsen van bestemming en volgens de geoorloofde talen. De niet te verzenden kaarten werden eenige dagen later opnieuw gesorteerd, toen ook het Vlaamsch als geoorloofde taal voor de briefwisseling naar de hoogerbedoelde plaatsen in het bezette gedeelte van België werd opgegeven.

Later trad de periode in, dat Duitschland geen briefwisseling van het vijandelijke front met het bezette gedeelte van België gedoogde. Toen hieromtrent eene mededeeling van den Directeur-Generaal der Posterijen en Telegrafie werd

ontvangen, werd het Fransche Roode Kruis verwittigd dat die kaartzendingen niet langer konden bevorderd worden en de inkomende kaarten naar de Fransche hospitalen als „onbestelbaar” teruggezonden.

Mede werd de tusschenkomst van het Informatie-Bureau veelvuldig ingeroepen om de briefwisseling tusschen burgerverwanten of bekenden in verschillende vijandelijke landen verblijvende bezorgd te krijgen en werd ook hierin de tusschenkomst gaarne verleend.

Hier zij nog aangeteekend, dat aan het Informatie-Bureau door den Minister van Buitenlandsche Zaken, op verzoek van den Gezant van Italië — welk Rijk toen nog niet in den oorlog gewikkeld was — de opdracht werd verstrekt, dien Gezant volledig in te lichten omtrent de samenstelling en de werkzaamheden van het Informatie-Bureau en bij die inlichting tevens de in gebruik zijnde modellen en kaarten te voegen.

Kort nadat aan deze opdracht gevolg was gegeven, vervoegde zich de Gezant van Roemenië ten bureele, de aan den Italiaanschen Gezant toegezonden modellen en kaarten medebrenghende. Na zich persoonlijk op de hoogte der werkzaamheden te hebben gesteld, verzocht deze vertegenwoordiger voor zijn Rijk mede in het bezit te worden gesteld van een dubbel stel der bedoelde gedrukten.

Zooals uit het verhandelde zal zijn gebleken, spruiten de werkzaamheden van het Informatie-Bureau voort uit twee door den Staat der Nederlanden geteekende overeenkomsten, n.l. de Conventie van Genève en de 2e Vredesconferentie.

Hoewel de verplichtingen door het sluiten dier tractaten aan het Rijk opgelegd, vrijwillig door de Vereeniging „het Nederlandsche Roode Kruis” werden overgenomen, werd toch, bij voorkomende gevallen, begrepen dat besluiten — voor zooverre niet in die tractaten vastgelegd — niet door een particulier lichaam als die Vereeniging genomen mochten worden, doch dat de beslissing aan hoogerhand toekwam; vandaar dan ook, dat bij de beschrijving eenige malen Ministerieele Beschikkingen werden aangehaald.

Ook gevoelde het op het Bureau werkzaam zijnde personeel, dat het grootendeels Staatswerk verrichtte en dat het in omstandigheden zou kunnen komen, waarin het van belang kon wezen eene Staatsaanstelling te kunnen toonen.

Voor al zou zulk eene aanstelling voor het personeel van gewicht kunnen zijn, indien Nederland direct in den oorlog betrokken mocht worden.

Deze overwegingen hadden tot gevolg dat het Hoofdc Comité de benoeming van den Onder-Directeur, den Secretaris van den Directeur en de Chefs der Afdeelingen en der Onderafdeelingen bij den Minister van Oorlog aanhangig maakte, wat ten gevolge had, dat deze titularissen bij Koninklijk Besluit van 18 Augustus 1915 in hunne positie benoemd werden, waaruit de erkenning voortvloeide in Staatsdienst te wezen.

Behoudens de hieronder vermelde loonen voor hulpschrijvers- en -schrijfstersdiensten, werd de aanschaffing van kaarten, kaartenladen en -kasten, registers, gedrukten, schrijf- en pakbenoodigheden, alsmede het loon van een ordonnans, door het Nederlandsche Roode Kruis bekostigd en bedroegen de kosten ongeveer f 3000.—.

Voor de aanneming van de noodige hulpschrijvers en -schrijfsters werd een voorstel aan den Minister van Oorlog ingediend en de goedkeuring van Zijne Excellentie op dat voorstel verkregen.

Aan loonen voor de door dat personeel verleende diensten werd, over 1915, aan den Staat f 1528.50 in rekening gebracht.

Het thans aan het Informatie-Bureau verbonden personeel bestaat uit 15 heeren en 8 dames.

Mijn taak zou hiermede als geëindigd kunnen worden beschouwd, ware het niet dat nog een andere werkkring, voor het Nederlandsche Roode Kruis weggelegd, mede door het Informatie-Bureau tot uitvoering is gekomen.

Volgens artikel 3 van het Koninklijk Besluit van 27 November 1914 (*Staatsblad* No. 546), rust op de Vereeniging de verplichting „II in geval van mobilisatie”, „b. in werking „te brengen en te houden een informatie-bureau voor zieken

„en gewonden, tevens bureau van inlichtingen voor krijgs-
 „gevangenen en geïnterneerden en *belast met het verstrekken*
 „*van hulp aan dezen*, een en ander overeenkomstig de artikelen
 „14 en 15 van het Reglement betreffende de wetten en ge-
 „bruiken van den oorlog te land, vastgesteld bij het Haagsch
 „verdrag van 18 October 1907, bekend gemaakt bij Koninklijk
 „Besluit van 22 Februari 1910.” (*Staatsblad* No. 73.)

Het bovenbedoelde artikel 15 luidt:

„De vereenigingen tot het verstrekken van hulp aan de
 „krijgsgevangenen, welke volgens de wet van hun land regel-
 „matig zijn ingesteld, en *ten doel hebben de tusschenpersonen*
 „*te zijn voor het weldadigheidsbeloon*, ontvangen, binnen de
 „perken door de militaire noodzakelijkheid en de administra-
 „tieve regelen gesteld, van de oorlogvoerenden voor zichzelf
 „en voor hunne behoorlijk gemachtigde agenten alle mede-
 „werking om hunne menschlievende taak doeltreffend te
 „kunnen volbrengen.

„De afgevaardigden van die vereenigingen kunnen worden
 „toegelaten tot het verstrekken van hulp in de depots van
 „ïnterneering, alsmede op de étape-plaatsen der gevangenen,
 „die naar hun vaderland terugkeeren, krachtens eene per-
 „soonlijke vergunning, afgegeven door de militaire overheid
 „en mits zij zich schriftelijk verbinden zich te onderwerpen
 „aan alle maatregelen van orde en politie, welke deze mocht
 „voorschrijven.”

Aan het slot der omschrijving van de „algemeene zaken”,
 op het bureau van den Directeur te behandelen, werd ver-
 meld: „het ontvangen en verzenden van ondersteuning of
 „liefdegaven aan Nederlandsche krijgsgevangenen of geïnter-
 „neerden in het buitenland, zoowel als het verzenden van
 „toegezonden liefdegaven en ondersteuning voor vreemde
 „krijgsgevangenen of geïnterneerden in Nederland bestemd.”

Werd hierbij alzoo rekening gehouden met het eventueel
 optreden als *tusschenpersoon voor het weldadigheidsbetoon*, de
 omstandigheden brachten mede, dat voor de hier te lande
 geïnterneerden deze hulp gering genoemd kan worden, aan-
 gezien de zendingen van liefdegaven — zoowel uit het

buiten- als binnenland afgezonden — voor die geïnterneerden bestemd, zonder tusschenkomst der Vereeniging het Nederlandsche Roode Kruis, hare bestemming kunnen bereiken.

Met de zendingen uit Nederland van liefdegaven voor krijgsgevangenen in het buitenland bestemd doet zich nu de moeilijkheid voor, dat een groot aantal artikelen, welke voor die zendingen juist in aanmerking komen, door uitvoerverbod getroffen zijn, waardoor particulieren — men denke hierbij o. a. aan de talrijke hier te lande verblijvende Belgen, wier verwanten of vrienden zich in Duitsche krijgsgevangenschap bevinden — niet bij machte zijn hunne liefdegaven, de bedoelde artikelen bevattende, verzonden te krijgen.

Na lange en moeilijke onderhandelingen kreeg het Informatie-Bureau evenwel van de Ministers van Landbouw, Nijverheid en Handel en van Financiën de toezegging, dat voor liefdegaven, door tusschenkomst van dat Bureau verzonden, het uitvoerverbod op de bedoelde artikelen zou opgeheven worden.

Ten einde fraude zooveel mogelijk te voorkomen en de menschlievendheid en billijkheid te betrachten, werd *uitsluitend* de toestemming van opheffing van het uitvoerverbod verzocht voor zendingen aan *krijgsgevangenen* bestemd; omdat 1°. van deze zendingen kan aangenomen worden dat de inhoud, geheel ten bate der ontvangers, onder contrôle hunner vijandelijke bewakers, zal aangewend worden; 2°. de schenker meestal geen gelegenheid heeft in het vijandelijk land iets voor den persoon, dien hij wil gedenken, te doen aanschaffen en 3°. voorkeur voor een der belligeranten uitgesloten is, aangezien de tusschenkomst van het Bureau voor de zendingen voor krijgsgevangenen van *alle oorlogvoerende Natien* verleend wordt.

De zendingen, voor *strijdenden* bestemd, in de hoogerbedoelde gunstige bepalingen te doen deelen, zou tengevolge hebben dat Nederland met verbruiksartikelen, die het zelf noodig heeft, de krijgvoerenden voor een goed deel zou voorzien, waardoor, bij ruimen toevoer dier zendingen, de verbodsbepaling vrijwel een doode letter zou worden.

Zoo werd ook geen opheffing van het uitvoerverbod verzocht voor zendingen bestemd voor *zieke of gewonde krijgs-*

lieden, die in *eigen land* verpleegd worden; in de eerste plaats omdat van hier niet is na te gaan of de geadresseerde wel tot deze categorie van militairen behoort en in de tweede plaats omdat de schenker, hetzij door een vriend of familielid, dan wel door den Directeur der ziekeninrichting in den arm te nemen, in de gelegenheid is geld over te maken, om voor den zieke of gewonde een liefdegave ter plaatse te doen aanschaffen.

De werkzaamheden, met het bovenstaande verband houdende, deden de Afdeeling 4 ontstaan, welke dagelijks niet alleen zendingen van liefdegaven aan krijgsgevangenen naar alle landen bevordert, doch tevens het in de Parkstraat 73a alhier gevestigde „Oeuvre Belge pour les prisonniers de Guerre en Allemagne”, sedert half September 1915 onder hare controle genomen heeft.

Sedert dien datum werden voor dit „Oeuvre”, door bemiddeling van deze Afdeeling, ruim 30.000 postpakketten naar krijgsgevangen Belgen in Duitschland verzonden, terwijl een goede 3000 postpakketten, door tusschenkomst dezer Afdeeling, naar krijgsgevangenen in alle landen werden doorgezonden.

Doordien ons land tot heden voor de rampen van den oorlog werd gespaard, bleven mededeelingen omtrent de werkzaamheden van het Nederlandsche Roode Kruis, voortvloeiende uit de zeer omvangrijke oorlogsvoorbereidingen, tot een engen kring beperkt en trof de Vereeniging meermalen het verwijt weinig van zich te laten hooren.

Het was mij daarom dubbel aangenaam door een korte beschrijving van het Informatie-Bureau te geven, in de gelegenheid te worden gesteld, een tak van dienst dezer Vereeniging, die gedurende den wereldbrand rechtstreeks in 's Lands belang is kunnen optreden, onder de welwillende aandacht der leden van de Vereeniging ter beoefening van de Krijgswetenschap te mogen brengen.

Nederlandsche Roode Kruis. Informatie-Bureau.

BIJLAGE A.

DIENT.

Aan

het Informatie-Bureau

van het Nederlandsche Roode Kruis

te

's-GRAVENHAGE.

MODEL 3.

Berichtkaart omtrent zieke, gewonde of overleden militairen.

No.

Inrichting waar de betrokkene zich bevindt

.....

Datum van opneming

Naam en voornamen

.....

Rang of stand

Korps en onderdeel

Wapennummer

Leeftijd, datum van geboorte, geboorteplaats

.....

Het gestelde op 's mans identiteitsplaatje

.....

Aard der ziekte of verwonding

Mededeeling omtrent den ernst van den toestand

Door welk wapen verwond

Welk lichaamsdeel werd verwond

Waar werd hij verwond

Datum van overlijden

Plaats van begraven

Nadere mededeelingen

Dagteekening

Onderteekening

Kwaliteit

A | B | C | D | E | F | G | H | I | J | K | L | M | N | O | P | Q | R | S | T | U | V | W | X | Y | Z

HOOFDKAART.

Stamboeknummer:
 Naam:
 Voornamen:
 Leeftijd, datum van geboorte:
 Geboorteplaats:
 Rang of Stand:
 Wapen, Korps en onderdeel:
 Aard der { verwonding:
 { ziekte:
 Gesneveld of overleden, den
 Datum en plaats waar op *Ned. grondgebied* gekomen:
 Waar en wanneer geïnterneerd:
 Plaats waar gewond, of overleden en begraven:
 Inrichting waar de betrokkene zich bevindt:
 Datum van opnemng:
 Wapennummer:

Het gestelde op 's mans identiteitsplaatje; naam en adres v/d. naaste betrekkingen:
Mededeeling omtrent den ernst van den toestand:
Door welk wapen gewond:
Welk lichaamsdeel verwond:
Zie lijst No. Register I No.
Berichtkaart ontvangen den:
Zie Register I No.
Zie de achterzijde voor nader ontvangen berichten en verstrekte inlichtingen.

Nadere berichten.

Vervolg berichtkaart ontvangten den

Zie Register I

Verzonden berichten en inlichtingen :